

Bulletin Slovenskej zoolologickej spoločnosti pri SAV 2/2013

Úvodné slovo

Vážení členovia Slovenskej zoolologickej spoločnosti, prinášame vám mimoriadne vydanie bulletinu Slovenskej zoolologickej spoločnosti, ktorým si naša spoločnosť pripomína pamiatku prof. Šteffeka a vzdáva mu poctu.

Výbor SZS

* * *

Opustil nás prof. RNDr. Jozef Šteffek, CSc.

prof. RNDr. Jozef Šteffek, CSc.

(* 1. január 1952 – † 19. apríl 2013)

Dňa 19. apríla 2013 nás náhle po ťažkej chorobe opustil prof. RNDr. Jozef Šteffek, CSc. Je veľmi ťažké komplexne charakterizovať takého mimoriadne aktívneho človeka, akým bol Jozef. Jeho mnohoraké činnosti a záujmy, ktoré sa navzájom podmieňovali a prelínali bolo ťažké zoradiť chronologicky.

Narodil sa 1. januára 1952 v Banskej Štiavnici; tu absolvoval základnú a aj strednú všeobecnovzdelávaciu školu. Po skončení SVŠ nastúpil na Prírodovedeckú fakultu UK Bratislava, odbor systematická zoológia a ekológia živočíchov (1970-1975). Po absolvovaní rigorózneho skúšky v r. 1976 v odbore zoológia získal titul doktora prírodných vied (RNDr.). V rámci rigorózneho práce sa venoval malakozoológickému

výskumu Slovenského raja. V zápätí pokračoval internou aspirantúrou v odbore ekológia živočíchov na Ústave experimentálnej biológie a ekológie SAV Bratislava (1976-1979), ktorú v r. 1979 úspešne ukončil a získal vedeckú hodnosť kandidáta biologických vied (CSc.). Témou jeho dizertácie bola malakofauna Malých Karpát z hľadiska vývoja krajiny. V roku 1980 nastúpil ako mladý vedecký pracovník na Ústav ekológie krajiny SAV v Banskej Štiavnici, kde zotrval 4 roky. Ani potom však svoje rodné mesto neopustil, v rokoch 1983-1987 pôsobil ako vedecký pracovník na Správe CHKO Štiavnické vrchy v Banskej Štiavnici. Ešte v roku 1987 zmenil svoje pôsobenie, kedy nastúpil na Ústav experimentálnej biológie a ekológie SAV Banská Štiavnica do funkcie samostatného vedeckého pracovníka. V rokoch 1990-1993 bol zamestnancom Kabinetu evolučnej a aplikovanej krajinej ekológie SAV Banská Štiavnica. Od roku 1994 až do smrti pôsobil ako vedecko-výskumný pracovník na čiastkový úväzok na Ústave ekológie lesa SAV vo Zvolene. V období 1998-2001 pôsobil na Katedre environmentálnej výchovy a Katedre krajinej ekológie Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Od roku 2003 bola jeho kariéra neodmysliteľne spätá s Katedrou aplikovanej ekológie Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene, kde po habilitácii (2003) pôsobil ako docent a po inaugurácii (2008) ako univerzitný profesor.

Pre jeho rozsiahle odborné vedomosti sa stal hodnotným členom mnohých národných a medzinárodných komisií, rád a spoločností: Slovenská zoológická spoločnosť (od r. 1973), Slovenská speleologická spoločnosť (od r. 1984), Slovenská botanická spoločnosť (od r. 1986), Rada Katedry UNESCO (1993), Slovenský národný komitét UNESCO pre program MaB (od r. 1994), pracovná skupina pre tvorbu návrhov pre rozšírenie príloh európskej environmentálnej legislatívy (Smernice o biotopoch a vtákoch) (od r. 2000), poradný zbor ministra ŽP pre ochranu fauny (od r. 2000), Slovenská ekológická spoločnosť pri SAV (od r. 2003), Vedecká rada FEE TU Zvolen (2005-2009), poradný zbor CITES pri ŠOP SR (od r. 2007), Vedecká rada TU Zvolen (od r. 2008), Knižničná rada TU Zvolen (od r. 2008), správna rada NO F. J. Turčeka so sídlom v Banskej Štiavnici (od r. 1991, od r. 2005 ako jej predseda), Unitas Malacologica sekcie EQMal (kvartérna malakozoológia), redakčné rady odborných a vedeckých časopisov (Naturae tutela, Enviromagazín, Ochrana prírody, Chránené územia Slovenska, AB

ART Press...), výbor European Centre for Nature Conservation (ECNC), garant študijného programu bakalárskeho a inžinierskeho stupňa Ekológia a využívanie krajiny na FEE TU Zvolen, člen (predseda) odborovej komisie v študijnom odbore 4.3.4 Všeobecná ekológia a ekológia jedincov a populácií a skúšobnej komisie pre štátne skúšky študentov študijného programu Ekológia a využívanie krajiny.

Svoju vedecko-výskumnú činnosť orientoval na krajinnú ekológiu, ochranu prírody a predovšetkým na zoológiu a v rámci nej špeciálne na malakozoológiu a kvartérnu malakozoológiu. Modelové skupiny bioty využíval pre hodnotenie ekologickej stability územia. Stanovoval kritériá ochrany biodiverzity v rôznych krajinách Európy a Ázie. Srdcovou záležitosťou však boli mäkkýše, ich ekológia a rozšírenie, veľkú pozornosť venoval inváznym druhom mäkkýšov a výskumu indikačných druhov pre účely stanovenia stupňa pôvodnosti krajiny. Indikačné schopnosti mäkkýšov, resp. ich tanatocenóz, vyskytujúcich sa v kvartérnych sedimentoch využíval pri štúdiu vývoja prírody. Veľkým prínosom pre slovenskú malakozoológiu boli jeho faunistické výskumy. Okrem Vojena Ložeka snáď neexistoval malakozoológ, ktorý by tak podrobne zmapoval slovenskú malakofaunu. O mapovacom úsilí Jozefa Šteffeka svedčia stovky ekofaunistických prác, vysoké percento jeho údajov bolo využité aj v monografii Mikuláša J. Lisického *Mollusca Slovenska*.

Neobyčajne bohatá publikačná činnosť Jozefa Šteffeka zahŕňa viac ako 530 vedeckých a odborných prác uverejnených v domácich i zahraničných periodikách. Výsledky svojich vedeckovýskumných a pedagogických aktivít propagoval vo viacerých televíznych a rozhlasových vystúpeniach a na výstavách.

Veľmi aktívne sa angažoval aj v projektovej činnosti, bol vedúcim riešiteľom (koordinátorom) vyše 30 projektov, zástupcom vedúceho vo viac ako 20 projektoch a spoluriešiteľom vo vyše 70 projektoch.

Jozef Šteffek na cvičeniach v teréne.

Svoje bohaté vedomosti a poznatky odovzdával mladej generácii na pútavých prednáškach z predmetu Ochrana prírody a krajiny počas pôsobenia na Fakulte ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene. Vždy však radšej uprednostňoval priamy kontakt s prírodou prostredníctvom terénnych cvičení z predmetov Vybrané problémy praktickej ochrany prírody a Starostlivosť o chránené územia, ktoré boli medzi študentmi veľmi obľúbené. Jozef vždy tvrdil, že najlepším učiteľom ekológie je samotná príroda, stačí po nej chodiť s otvorenými očami a človek sa z nej môže dozvedieť viac, ako po niekoľkých rokoch strávených v školských laviciach.

Jeho pozitívny vzťah k prírode bol budovaný od útleho detstva. Už od šiestich rokov chodil spolu s rodičmi cez prázdniny s batohom po slovenských horách. Tak navštívil väčšinu, dnes už vyhlásených národných parkov a chránených krajinných oblastí.

Jozef bol aj známy cestovateľ. Začiatky jeho cestovania do zahraničia siahajú do roku 1962; vtedy sa jeho rodičia rozhodli, že každý rok precestujú autom cez prázdniny niektorú socialistickú krajinu. Počas štúdia na vysokej škole sa dostal na prvú prírodovednú expedíciu do Turecka. Do roku 1989 precestoval 25 štátov. Po páde socializmu využíval každú dovolenku na cestovanie, najskôr autom s celou rodinou a v posledných rokoch za lacné letenky „last minute“ prevažne sólo do zámoria. Cestovanie využíval na expedičnú a výskumnú činnosť. Týmto spôsobom uskutočnil výskumy vo viac ako 100 krajinách po celej Európe, Ázii, Severnej, Strednej a Južnej Amerike, Afrike a Oceánii.

V roku 2006 pomenovali maďarskí malakozoológovia Eröss a Szekeres po Jozefovi poddruh ulitníka, ktorý objavil v rámci prieskumu Macedónska a okolitých krajín – *Montenegrina perstriata steffeki*.

Jozefovou obrovskou vášňou bolo zberateľstvo, aj keď sa sám nepovažoval za pravého zberateľa, pretože zbieral aj poškodené kusy a na získanie kvalitných položiek nevynakladal veľké finančné prostriedky. Tie radšej odkladal na cestovanie. Najväčšiu časť jeho zbierky tvoria ulity mäkkýšov, ktorých je odhadom niekoľko stoviek tisíc. Vážil si aj zbierku prevažne úlomkov hlinených fajok – zapekačiek, ktorých mal viac ako tisíc. Podobne to bolo aj so signovanými tehľami, o ktorých mal na internete katalóg s počtom 700 rôznych značiek zo Slovenska. Značnú časť zbierky tvorí aj knižnica s viac ako 20 000 titulmi.

Neoddeliteľnou súčasťou Jozefovho života bol od roku 1968 skauting. Absolvoval vodcovskú lesnú školu, prešiel všetkými stupňami od člena cez radcu, vodcu oddielu až po vodcu Slovenskej ústrednej lesnej školy (SÚLŠ) a náčelníka Slovenského skautingu (1997-1999). V roku 1993 založil Nadáciu Baden-Powella pre podporu skautingu na Slovensku. V roku 1998 bol organizátorom historicky prvého medzinárodného stretnutia skautov na Slovensku (EUROCOR) s účasťou skautov z 9 štátov, ktoré sa konalo v Revištskom Podhradí. V roku 2003 bol pri organizovaní 4. Konferencie ISGF (oldskautov) pre Strednú Európu, ktorá sa konala v Banskej Štiavnici. Tu bol zvolený za prezidenta Skautskej gildy Slovenska.

Jozef nás opustil vo veku 61 rokov. Naposledy sme sa s ním rozlúčili 24. apríla 2013 v dome smútku Frauenberg v Banskej Štiavnici. Slovensko tak prišlo po Vierke Lučivjanskej a Mikim Lisickom o ďalšieho významného malakozoológa. Odišiel vzácny človek, veľká osobnosť, vynikajúci odborník, skvelý a nezištný kolega. Spomienka na neho ostane natrvalo zachovaná v srdciach a myšliach množstva ľudí, ktorí ho poznali.

Čeť jeho pamiatke!

Marek Čiliak & Tomáš Čejka

Podrobná faktografia a kompletná bibliografia Jozefa Šteffeka bude publikovaná v časopise Malacologica Bohemoslovaca ešte v tomto roku.

* * *

Názov časopisu	Bulletin Slovenskej zoologickej spoločnosti pri SAV ISSN 1339-178X
Ročník, číslo, dátum vydania	2., 2/2013, 10. jún 2013
Vydáva	© Slovenská zoologická spoločnosť pri SAV
Sídlo vydavateľa	Slovenská zoologická spoločnosť pri SAV Mlynská dolina B-II 842 15 Bratislava
Redakcia	Vladimír Kubovčík , predseda redakčnej rady Fakulta ekológie a environmentalistiky Technická univerzita vo Zvolene T. G. Masaryka 2114/27 960 53 Zvolen tel.: 045-5206 605 e-mail: kubovcik@tuzvo.sk Michal Ambros , člen redakčnej rady, michal.ambros@soprs.sk Peter Bačkor , člen redakčnej rady, Peter.Backor@umb.sk Ivan Baláz , člen redakčnej rady, ibalaz@ukf.sk Peter Manko , člen redakčnej rady, peter.manko@unipo.sk Ladislav Pekárik , člen redakčnej rady, ladislav.pekarik@savba.sk
Periodicita	občasník , vychádza podľa potreby a aktuálnej situácie v zoológii na Slovensku, cca 2 až 4-krát ročne
Dostupné na internetovej stránke	http://szs.sav.sk